

Pirkkala Pirkkalankylä Maakaapeliojan kaivamisen Arkeologinen valvonta 2018

Timo Sepänmaa
Hannu Poutiainen

Tilaja: Elenia Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Arkeologinen valvonta	4
Valvontatyö ja havainnot.....	4
Tulos	9

Kansikuva: Maakaapeliojaa avataan Anian rantatien kohdalle. Pohjoiseen.

Perustiedot

Alue: Pirkkala. Pirkkalankylä, Tursiannotko (mj.tunnus: 604010015) muinaisjäännös, maakaapelireitit Anian rantatien varressa.

Tarkoitus: Valvoa maakaapelilinjan koneellista kaivamista muinaisjäännösalueella.

Työaika: Maastotyö 17 - 18.12.2018.

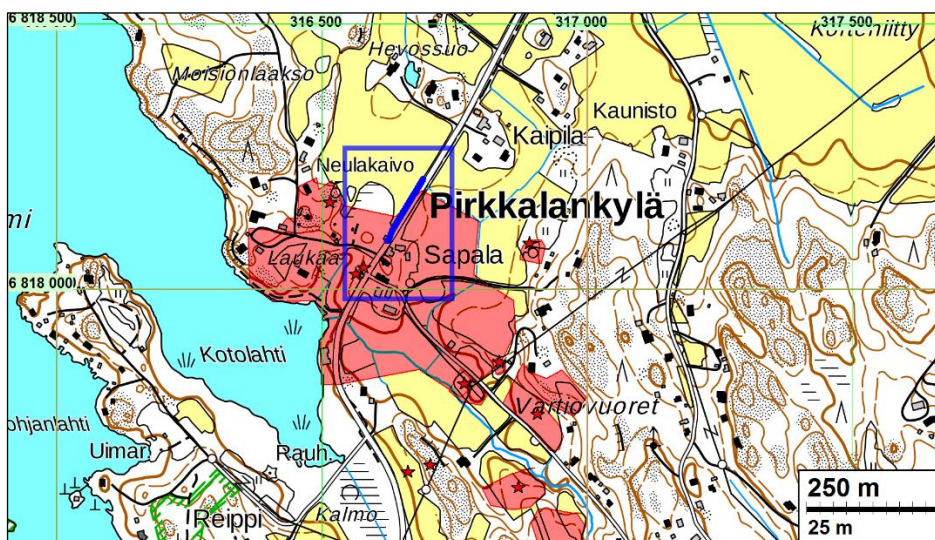
Kustantaja: Elenia Oy.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Sepänmaa ja Hannu Poutiainen.

Aiemmat tutk: tähän maakaapelihankkeeseen liittyen Teemu Tiainen koekaivaus heinäkuussa 2018 ja Sepänmaa & al. koekaivaus muuntamonpaikalla marraskuussa 2018.

Tutkimuslupa: 13.11.2018 MV/189/05.04.01.02/2018.

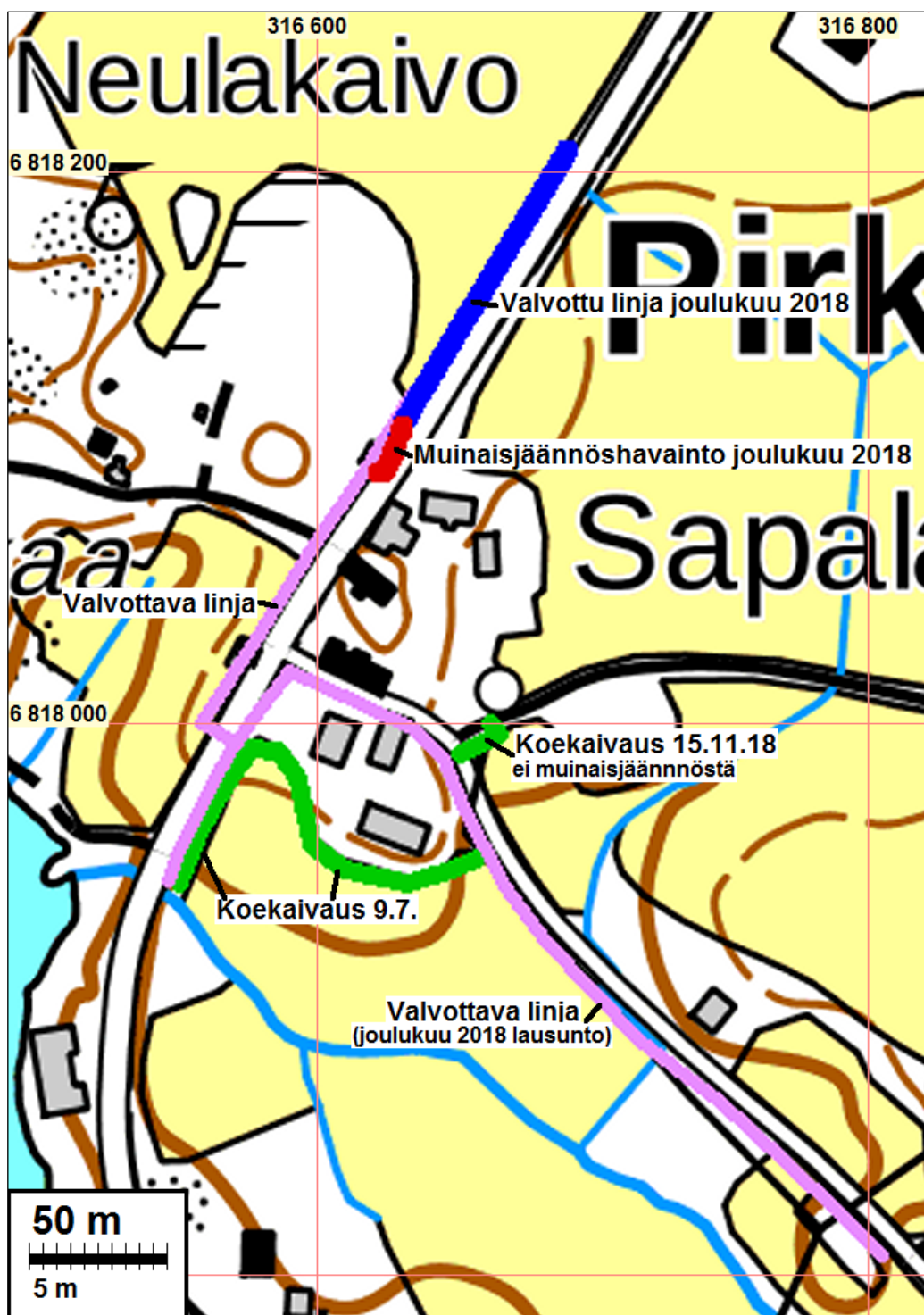
Tulokset: Valvonnassa kaivetulla maakaapelilinjalla todettiin oletettavasti rautakautista kulttuurikerosta tiepenkan täytemaan alla, ennen kaapelikaivannon määräsyyvyyttä. Kaivutyö keskeytettiin sillä kohdin. Asiasta ilmoitettiin Pirkanmaan maakuntamuseoon, joka alustavasti totesi, että havaittu kiinteä muinaisjäännös on tutkittava pois kaapelilinjan kohdalta ennen kuin kaapelin asentaminen voi jatkua. Seuraavaksi selvitetään, voidaanko kaapeli asentaa putkella suojattuna pinnemmaksi, havaitun kulttuurikerroksen päälle. Asian ja työn jatkokäsittely tapahtuu v. 2019 alussa. Tässä vaiheessa ei siis vielä ole tietoa mitä paikalla tullaan tekemään.

Tämän raportin valvontaosuus sinisellä. Muinaisjäännösalueet punaisella

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 11/2018, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 12/2018. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: tekijät.

Yleiskartta

- Sinipunaisella viimeisimmässä lausunnossa valvottavaksi määrätty maakaapelilinja
- Vihreällä heinäkuussa ja marraskuussa koekaivetut linjaosuudet (ja muuntamonpaikka).
Heinäkuun kaivauksen seurauksena linja siirrettiin Kraanaatinmäentien varteen.
- Sinisellä nyt, joulukuussa 2018 valvottu linjaosuus ja
- punaisella osuus, missä havaittiin linjalla kiinteä muinaisjäännös.

Arkeologinen valvonta

Elenia Oy:llä on maakaapelihanke Pirkkalassa Pirkkalankylässä, jossa suunniteltu maakaapelilinja kulkee *Tursiannotko* -nimisellä muinaisjäännösalueella. Pirkanmaan maakuntamuseo antoi hankkeesta lausunnon 3.5.2018 (186/2018), jossa edellytettiin koekaivauksia, maakaapeliojien kaivutyö arkeologista valvontaa ja vanhojen sähköpylväiden poistoa arkeologin valvonnassa. Mikroliitti Oy teki koekaivauksen suunnitellulla maakaapelilinjalla kesällä 2018, minkä perusteella maakaapelilinjan reittiä muutettiin. Tutkimuksen ja linjanmuutoksen jälkeen Pirkanmaan maakuntamuseon 21.9.2018 (506/2018) antamassa lausunnossa todetaan, että uusi maakaapelilinja voidaan kaivaa arkeologin valvonnassa, muilta osin maakaapelilinjojen suhteen toimitaan maakuntamuseon aikaisemmin antamien lausuntojen mukaan. Lausuntojen lisäksi, maakuntamuseolta saatiin suullisia ja sähköpostitse annettuja ohjeistuksia ja varmistuksia vielä marras-joulukuussa 2018.

Museovirasto antoi tutkimusluvan *Tursiannotko* – nimisellä muinaisjäännösalueella tehtävälle valvonnalle 13.11.2018 MV/189/05.04.01.02/2018. Aiemmat maakaapelihankkeen takia *Tursiannotkon* muinaisjäännöksellä tehtyihin tutkimuksiin saadut tutkimusluvut koskivat alueella tehtyjä koekaivauksia sekä myös valvontaa, mutta muuttuneiden tilanteiden takia aiempi valvontalupa päivitettiin marraskuussa. Timo Sepänmaa ja Hannu Poutiainen valvoivat maakaapeliojan kaivua 17.–18.12.2018.

Valvonassa kaivettava maakaapelilinjan osuus tehtiin *Tursiannotkon* muinaisjäännösalueen pohjois- ja koillisosaan Anian rantatien laitaan, tiepenkereelle ja osin myös tielle, siinä kohdassa, jossa vanhan rakennus esti kaapeliojan kaivamisen tien laitaan. Valvonnassa kaivetun maakaapelilinjan pituus oli kaikkiaan noin 140 m, sitä kaivettiin ohuina noin 10 cm kerroksina, kaivaminen valvottiin ns. puhtaaseen koskemattomaan maahan saakka. Kaapeliojan leveys oli noin 60 cm, määräsyvyys 80 - 100 cm ja ehdoton minimisyvyys 40 cm. Mikäli kaivutyön edetessä todettiin jotain mahdollisesti arkeologisesti kiinnostavaa tai ”epäilyttävää” pysäytettiin koneellinen kaivaminen siksi aikaa kun havaintoa tutkittiin lapiolla, lastalla, metallinpaljastimella sekä maanäytekairalla. Mittaukset tehtiin VRS-palveluun kytketyllä GNSS RTK vastaanottimella (ulkoinen tarkkuus alle 30 cm).

Valvontatyö ja havainnot

Maakaapelilinjaan kaivettiin kahdessa kohdassa yhtä aikaisesti, yksi arkeologi valvoi kutakin kaivettavaa osuutta. Nyt kaivetun kaapelilinjan pohjoispäässä ja keskivaiheilla noin 120 m matkalla kaivanto tehtiin aivan Anian rantatien laitaan. Kaivannossa ei todettu mitään arkeologisessa mielessä kiinnostavaa. Kaivannossa oli noin 40 cm paksu sekoittunut kerros tai pellon muokkauskerros, jonka alla oli puhdas savimaa.

Kaapelikaivantoa Anian rantatien varrella, länsireunalla, valvotun osuuden pohjoisosassa, Kuvat etelään.

Nyt kaivetun kaapelikaivannon lounaispäässä vanha rakennus sijaitsee aivan nykyisessä tiessä kiinni, mistä johtuen kaapelikaivanto kaivettiin asfaltoidulle tielle vanha rakennus kiertäen.

Maakaapelilinjan kohdalla oli noin 0,5 m:n syvyydessä tietoliikennekaapeli, joten sähkökaapelia ei voitu laittaa sen päälle. Uusi kaapelioja pyrittiin kaivamaan tietoliikennekaapeliojan itäseinämään, riittävän kauaksi kaapelista. Tällöin uuden kaapeliojan itäpuolikas osui aiemmin kaivamattomaan maahan. Itäseinämällä oli paikoin näkyvissä ajoittamattomia kulttuurikerrosten jäänteitä noin 25 m matkalla.

Vanha aittarakennus joka kierrettiin tein puolelta. Sen kohdalla ja yhtenäistä kulttuurikerrosta ja pohjoispuolella katkonaista kulttuurikerrosta joka tuhoutui kaapeliojaa kaivettaessa.

Oikealla: 18.12. kaivettua kaapeliojaa. Lapion kohdalle asti kaivettu määräsyvyyteen, lapiosta eteenpäin vain asfaltti ja sen alainen sora/hiekkakerros poistettu n. 50 cm syvyyteen, ehjän kulttuurikerroksen pintaan. Kuvattu lounaaseen.

Vasemmalla: Kuvan taustalla rakennuksen portaiden oikealla puolella häämöttävään lapioon (keltainen kahva) on ehjää kulttuurikerrosta. Täältä osin vain noin 50 cm paksuinen tiekerros on poistettu. Koilliseen.

Oikealla: Aikaisemmin asetettu tietoliikennekaapeli ojan luoteisseinämässä noin 50 cm syvyydessä.

Talvisesta ja vähävaloisesta olosuhteesta johtuen kaivannon kaivaminen oli suhteellisen hidas. Epäilyttävien havaintojen takia arkeologi joutui tuon tuosta tarkastamaan niitä tarkemmin käsipelillä. Eteläosassa, missä siis kaivettiin tien kohdalla, tuli esiin kulttuurikerrosta jota pyrittiin ensin tutkimaan pois ja myös tutkimaan sen luonnetta (onko vanhan ihmistoiminnan kulttuurikerros vaiko jotain muuta, nuorempaa häiriötä). Se vaati kahden arkeologin tiiviin työn ja pohdinnan. Pian voitiin todeta, että kyseessä on mahdollisesti rautakautinen tai ainakin vanhaan historialliseen aikaan ajoittuva kulttuurikerros, jota ei pystytä valvonnan resurssein tutkimaan riittävän tarkasti (mm. maa-aineksen seulonta, mahdolliset kulttuurikerroksen eri kerrostumat ja rakenteet esiin ottaen ja dokumentoiden). Kaivaminen keskeytettiin tällä kohdin. Muista, urakoitsijasta johtuvista syistä maakaapeliojan kaivaminen siirtyi sitten lopulta aivan muualle, alueelle jossa valvontaa ei tarvittu. Valvontatyö siis keskeytettiin myös torstaina 20.12 ja lopullisesti se varmistui perjantaina 21.12. Valvonta jatkuu vuonna 2019. Mitä havaitun muinaisjäännöksen kohdalla tehdään, sitä selvitetään myös tammikuun alussa 2019.

Havainto 1

Noin 2 m pituisella matkalla ojan kaakkoisseinämässä, 50 cm paksuisten nykyaikaisten tiekerrosten (asfaltti + sora ja hiekka) alla max. 25 cm paksuinen tummanharmaa kulttuurikerros, jossa hieman palanutta savea. Osa paloista on mahdollista savitiivistettyä. Maalaji kulttuurikerroksessa on savea ja hiesua. Tämän kerroksen alla on puhdas koskematon savi/hiesu.

Noin 2 metrin matkalla ojan kaakkoisseinämässä tiekerrosten alla noin 50 - max. 25 cm syvyydessä tummanharmaanruskeaa kerros, jossa hieman palanutta savea. Kaakkoon.

Havainto 2

Noin 2 m pituisella matkalla ojan kaakkoisseinämässä, 30 – 35 cm paksuisten nykyaikaisten tiekerrosten (asfaltti + sora ja hiekka) alla harmaa soran, hiekan ja saven sekainen kerros, jossa on hieman lahoa puujätettä. Kyseinen kerrostuma on rakenteeltaan löyhä – ilmeisesti kyseessä on tien perustamisen sekoittama ja sotkema osittain tuhoutunut kulttuurikerros. Tämän alla max. noin 25 cm tummanharmaa savi, jossa runsaasti lahoa puujätettä ja hieman palaneen saven siiruja. Kerrostuma rajautuu lounaassa suureen kiveen tai kallioon. Kerrostuman alla on puhdas koskematon savi / hiesu.

Ojan kaakkoisseinämässä noin 2 m:n matkalla noin 40 / 50 cm - 75 cm syvyydessä kulttuurikerrosta. Kuvattu koilliseen.

Havainto 3

Noin 130 cm pituisella matkalla ojan kaakkoisseinämässä noin 30–40 cm paksuisten nykyaikaisten tiekerrosten (asfaltti + sora ja hiekka) alla max. noin 30 cm paksuinen tummanharmaa savi, jossa hieman lahoa puujätettä ja hieman palaneen saven siruja. Alla puhdas hiesu / savi.

Suurten kivien välissä (tai kallio-syvennyksessä) ojan kaakkoisseinämässä kulttuurikerrosta noin 130 cm pituudella, noin 30 - 50 cm syvyydellä. Kuvattu kaakkoon.

Havainto 4

Noin 1 m matkalla kummassakin seinämässä nykyaikaisten noin 40 – 50 cm paksuisten nykyaikaisten tiekerrosten (asfaltti + sora ja hiekka) alla tummanharmaata savimaata, jossa hieman lahoa puujätettä sekä pieniä palaneen saven hippuja. Tätä kerrosta kaivettiin pois noin 20 cm ennen kuin se havaittiin. Alla on vielä noin 5-10 cm kerrostumaa, joka säilyi. Heti tästä lounaaseen alkaa ehjä, ilmeisesti yhtenäinen kulttuurikerros (kohta 5).

Havainto 5

Noin 9 m matkalla ehjää savensekaista kulttuurikerrosta, jossa runsaasti palaneen saven hippuja ja hieman puujätettä. Kerrostuma on noin 40 – 50 cm paksuisten nykyaikaisten tiekerrosten (asfaltti + sora ja hiekka) alla. Tämän kerroksen pinta kaivettiin varovasti esiin kaivinkoneella. Itse kerrostumaan kajottiin vain kolmessa kohtaa kulttuurikerroksen paksuuden selvittämiseksi: Yhdellä kohtaa (aitan betoniportaiden edustalla) kaivettiin lapiolla n. 25 x 15 cm paksuinen koekuoppa, joka lapiolla saatiin noin 25 cm syväksi. Tämän pohjalle kairattiin vielä noin 5 cm syvyyteen, jossa kaira pysähtyi kiviin. Kahdessa muussa kohdassa (muutaman metrin välein) kulttuurikerroksen paksuutta kokeiltiin kairalla. Näissä kaira upposi 25 ja 30 cm syvyyteen, pysähtyen kiviin. Koekuopan ja kairaushavaintojen perusteella ehjää kulttuurikerrosta on vähintään 25 – 30 cm. Kerroksen pinta muutaman cm syvyyteen on paikoin oranssinruskea, nokea ja palaneen saven sirua sisältävä. Tämän alla oleva kerros on lähes musta, palaneen saven siruja ja hieman lahoa puujätettä sisältävä.

Koska paikalla todettiin kulttuurikerrosta, joka on tutkittava arkeologisin menetelmin kaivaminen keskeytettiin ja havainnosta ilmoitettiin museoviranomaiselle jatkotutkimustarpeen arviointia varten.

Ehjään kulttuurikerrokseen kaivettu noin 25 x 15 cm laajuinen, 25 cm syvyinen kuoppa, jolla tarkastettiin kulttuurikerroksen paksuutta. Kuopan pohjalta havaittiin kairaamalla kulttuurikerroksen jatkuvan vielä vähintään 5 cm syvempään. Syvemmälle ei kivien takia päästy.

Kulttuurikerroksen pintaa kaivettu esiin.

Tulos

Arkeologin valvonnassa kaivetulla maakaapelilinjalla todettiin ehjää kulttuurikerrosta Anian rantatien länsireunan alla, n. 35 m Kierikantien risteyksestä pohjoiseen, tien varressa olevan aitan kohdalla. Katkonaista ja osin tuhoutunutta kulttuurikerrosta on maakaapelilinjan kaivannon kohdalla myös hieman pohjoisempana. Kuinka pitkälle kulttuurikerros ulottuu etelää (Kierikantien risteyksen suuntaan), sitä ei voitu selvittää, koska työmaa siirtyi muista syistä johtuen muualle.

Maakaapelin kaivaminen Anian rantatien varrella keskeytettiin muinaisjäännöshavainnon takia. Asiasta informoitiin maakuntamuseota ja Museovirastoa. Maakuntamuseon puhelimesta antama alustava käsitys on kuitenkin se, että kaapelia ei voi asentaa ennen kuin muinaisjäännös – eli kulttuurikerros – on asianmukaisesti tutkittu pois. Tarkoitus on selvittää, voiko kaapelin asentaa aiottua pinnemmaksi, putkella suojattuna, kulttuurikerroksen päälle. Tämän selvityksen tulos sekä muut mahdollisesti tarvittavat arkeologiset jatkotoimet selviävät vuoden 2019 alussa, jolloin oletettavasti valvonta jatkuu myös etelämpänä ja Kranaattimäentien varressa.

28.12.2018

Timo Sepänmaa
Hannu Poutiainen